

PRIZADEVANJA ZA DVIG BRALNE PISMENOSTI NA OŠ ŠMARTNO V TUHINJU / Tamara Damjanac / OŠ Šmartno v Tuhinju

POVZETEK

V prispevku so predstavljene ključne dejavnosti, ki smo jih v okviru dveh prioritarnih ciljev izvedli na šoli. Prvi od obeh ciljev je bil izboljšati motivacijo učencev za branje, drugi cilj pa izboljšati njihovo bralno pismenost s pomočjo bralno-učnih strategij.

Učitelji se pogosto ustavimo ob vprašanju oziroma dilemi, v katero smer moramo usmeriti naša prizadevanja, da bodo učenci lahko uspešni pri usvajanju znanja, hkrati pa se bodo naučili uspešnih strategij, ki jim bodo v pomoč tudi na nadaljnji šolski in vseživljenjski poti. Ob pripravi razvojnega načrta je strokovni tim skupaj z vodstvom šole odločil, da bi bilo smiselno prizadevanja usmeriti v izboljšanje bralne pismenosti učencev. Dviga bralne pismenosti nikakor ni mogoče doseči zgolj s prizadevanjem enega učitelja ali manjše

skupine, zato smo se dela lotili sistematično in načrtno in se v prizadevanja za doseg tega cilja vključili vsi učitelji.

DVIG MOTIVACIJE ZA BRANJE

V zadnjih letih je bilo mogoče zaznati upadanje motivacije učencev za branje, zato smo se odločili, da v šolskem letu 2013/14 izvedemo nekaj dejavnosti, ki bodo učence spodbudile k temu, da bodo rajši posegli po knjigi, in da bo le-ta dejansko postala njihova prijateljica, ki jih bo nato spremljala skozi vse življenje. Učencem smo ponudili

širok nabor različnih dejavnosti, katerih skupni namen je bil dvig njihove motivacije za branje. Izbrali smo nekaj dejavnosti, ki bi lahko pozitivno vplivale na motivacijo učencev za branje.

Nekaj dejavnosti za dvig motivacije za branje:

a) Branje v nadaljevanjih

Pri pouku slovenščine smo v vseh oddelkih od 6. do 9. razreda brali skupaj, in sicer se je glasnemu skupnemu branju namenilo 15 minut ob petkih.

Prav tako je pri učencih, ki so imeli na ta dan dodatno strokovno pomoč, potekalo branje učencu primerne knjige v nadaljevanjih pri izvajalcu dodatne strokovne pomoči. Ob branju so nastajali zapiski (listkomanija) – učenci so imeli možnost zapisati kar koli o prebranem. Izkazalo se je, da je izbira knjige izjemno pomembna, saj mora biti učencem blizu, všeč in primerna njihovi starosti. Učenci so bili nestrpni ob pričakovanju nadaljnjega razpleta. Konkretni kazalnik ob tej dejavnosti je bil število oddanih komentarjev. Učenci so zelo intenzivno komentirali ustno ali na lističih svoje razmišljanje o prebranem in kar tekmovali, kateri razred bo imel več lističev.

Ob koncu smo v 6. razredu pogledali istoimenski film in ugotavljali podobnosti in razlike; v 7. razredu smo pripravili odprti krog, na katerem so učenci izmenjevali svoja stališča o prebranem in razprava je bila intenzivna, kar dokazuje, da so se učenci v knjigo vživeli oziroma jih je zanimala; v 8. razredu smo pripravili časovni trak vseh pomembnejših dogodkov v knjigi; v 9. razredu pa nam zaradi dolžine knjige ni uspelo prebrati povsem do konca, vendar so si učenke izposodile knjigo in prebrale do konca, kar kaže na njihovo motiviranost za branje. Na ta način smo branje v nadaljevanjih osmislili in vključili v pouk kot takšen.

b) Anketa o bralnih navadah

Anketo so učenke – članice literarno-novinarskega krožka izvedle, in

sicer so pripravile 10 vprašanj, ki so razkrivala motiviranost za branje in načine pristopa k branju. Anketo so razdelile učencem in tudi pripravile analizo. Anketo so pripravile tudi za starše in dobile kar precejšen delež rešenih anket, vendar so se odločile, da v prihodnjem šolskem letu vprašalnik še nekoliko nadgradijo, ga analizirajo v celoti; poiščejo še kakšna teoretična izhodišča in to predstavijo kot raziskovalno nalogo.

c) Noč branja

V petek, 4. 4. 2014, se je na šoli odvijala prva noč branja, katere osrednja tema je bilo odraščanje, kot so ga učenci spoznavali ob prebiranju knjig in kakor ga dojemajo sami. Ob tej priložnosti smo v goste povabili gospoda Igorja Karlovška, ki je tudi avtor mladinskih romanov Mojca, Matej in Gimnazijec, ki so jih skozi vse šolsko leto prebirali učenci in si zapisovali vprašanja, ki so se jim ob tem porajala, da so lahko o tem povprašali pisatelja, ki je zelo izčrpno, odkrito in sproščeno odgovarjal nanje in učence ob svojem obisku navdušil. Druženje smo nadaljevali s krepitvijo povezanosti s pomočjo socialnih iger, ki so vodile k razmišljanju o vrednotah in hkrati zahtevale precejšnjo mero iznajdljivosti in potrpežljivosti. Seveda pa tudi brez dobre večerje ne gre, za kar je poskrbela kuharica s slastno pico, sami pa smo pripravili sladico. Po večerji smo se podali na pohod z baklami v neznano. Hodili smo kar dolgo, bili nestrpni in

v letnem gledališču nas je pričakala pripovedovalka zgodb – gospa Ivanka Učakar. Njeno pripovedovanje nas je resnično popeljalo v pravljčni svet, ki ga je vsakemu od nas popestrila še sovica v vlogi bralne kazalke. Pot nazaj je minila veliko hitreje, popestrili pa smo si jo s petjem. Kljub pozni uri smo se ob vrnitvi v šolo odločili še za ogled filma, za družabni večer, ki so ga skrbno načrtovali devetošolci, pa je zmanjkalo energije. Tako smo se pripravili za spanje, a spanca vsi niso dočakali in so budni pričakali zajtrk, po katerem smo strnili svoje vtise in noč branja zaključili z igro, ki so jo izvedle devetošolke.

d) Popoldanska srečanja ob knjigi

Vsak tretji četrtek v mesecu je tudi v tem šolskem letu potekalo srečanje ob knjigah, ki so jih vodili zunanji ljubitelji in dobri poznavalci knjig. Druženje je vedno potekalo v sproščnem motivirajočem vzdušju. V preteklem šolskem letu je bil obisk učencev večji, saj je bila skupina fantov zelo motivirana in so z veseljem prisluhli besedi o knjigi.

e) Drugačen pristop k bralni znački

Ob začetku šolskega leta so bili učenci obveščeni, da bodo za eno od izbranih knjig lahko pripravili predstavitev na poljuben način, vendar je le približno 25 % učencem bila všeč možnost, da o izbrani knjigi kaj zapišejo (vprašanja za avtorja, intervju z osrednjo osebo). Učencem je še vedno najbolj všeč pogovor o prebrani knjigi. Morda bi bilo v prihodnje smiselno razmisliti, na kakšen način bi se dalo izvesti, da bi več učencev izvedlo skupni pogovor o določeni knjigi ali temi. To je težko izvedljivo tudi po organizacijski strani.

f) Priprava dramatizacije

Na šoli je potekal inovacijski projekt, v okviru katerega so učiteljice na različnih stopnjah pripravljale učence za dramatizacijo besedila Prepri v omari. Učenci so ob dramatizaciji razvijali svoje dožemanje, da je književno besedilo mogoče uprizoriti tudi na odskih deskah. Ob ogledu drugih predstavitev pa so lahko ugotavljali, kako se

lahko besedilo priredi na takšen način, da je primerno za nastopajoče in gledalce.

g) Slovenščina ima dolg jezik

Na začetku šolskega leta so učenci 9. razreda pripravili izbor med ponujenimi deli, po katerem bi lahko pripravili scenarij in ga nato posneli. Izbrali so Gimnazijko; izbrali tri prizore, ki se jim jih je zdelo smiselno posneti in napisali scenarij. Prvo snemanje je bilo, žal, neuspešno. V času božičnega plesa so želeli posneti prispevek o plesu iz knjige, vendar je bil neuporaben. Motivacija se je ob tem izjemno zmanjšala in z dejavnostjo smo prekinili. V istem času pa so izrazili željo po snemanju učenci 7. razreda, ki so vsi prebrali besedilo Toneta Partljiča Hotel sem prijeto sonce. Samoiniciativno so vzpostavili stik s pisateljem in pridobili dovoljenje za snemanje ter obilo spodbude. Učenci so naredili razporeditev zadolžitvev in pripravili scenarije za večino črtic izbrane knjige. Posneli so prizore po eni od črtic, druge pa naj bi na začetku prihodnjega šolskega leta.

Zelo se je obnesla tudi praksa, ko starejši učenci berejo mlajšim, kar je zagotovo pozitivna izkušnja tudi z vidika druženja, razvijanja občutka odgovornosti in hkrati spodbujanja k branju. Otroci so dejavnost zelo lepo sprejeli in oboji, tako manjši, ki poslušajo prebrano, kot tudi starejši, ki berejo, saj kar sprašujejo, kdaj bodo spet brali. Najmlajši pa imajo prav posebno knjižnico tudi v svojih razredih, za katero skrbijo sami in je prilagojena njihovemu bralnemu okusu.

DVIG BRALNE PISMENOSTI S POMOČJO UPORABE BRALNO-UČNIH STRATEGIJ

Naša prizadevanja na področju bralne pismenosti spremljajo tudi pristojni na Zavodu za šolstvo RS, saj z njimi sodelujemo v okviru projekta za dvig bralne pismenosti. Drugi del naših prizadevanj je namenjen izboljšanju bralne pismenosti s pomočjo uporabe bralno-učnih strategij.

Prav vsi učitelji smo načrtno opozarjali učence na ključne podatke pri posamezni učni vsebini. Nekateri so

jih napisali sami ali so to storili učenci v obliki tabelske slike, nekaterim učencem pa je pomagalo, da so izdelali kartončke, na katerih so bile zapisane posamezne ključne besede (pri sklonih, recimo, in priredjih se je to izkazalo za zelo uspešno).

Posebej natančno so pri svojih urah na ključne podatke opozarjale tudi defektologinje in opazno je, kako tem učencem s primanjkljaji pomaga, če si ustvarijo neki miselni vzorec, ki vsebuje samo ključne podatke. To strategijo so uporabili pri vseh pripravah govornih nastopov in postajali pri tem sčasoma tudi precej samostojni. Pri teh učencih pa vendarle ni zanemarljivo dejstvo, da so sposobni naučiti se določeno snov in jo res v tistem času, ko se obravnava in preverja, tudi obvladajo, žal pa ni časa za veliko utrjevanja, zato sčasoma pozabijo in, recimo, na NPZ dosežejo nižji rezultat, kot bi ga glede na celoletni trud lahko.

Vsekakor smo ob pregledu naših dejavnosti skupaj ugotovili, da je povzemanje in izpostavljanje ključnih podatkov

učencem v pomoč in bomo v prihodnje s to dejavnostjo nadaljevali.

Na nacionalnih preizkusih znanja se učenci srečajo z običajno dvema relativno dolgima besediloma, od katerih je eno književno besedilo (odlomek iz dramskega ali proznega besedila ali pesem) in eno neumetnostno besedilo. Učenci imajo precej težav zaradi dolžine obeh besedil, preklopiti morajo med umetnostnim in neumetnostnim besedilom v eni uri in rešiti ogromno nalog, ki se navezujejo na besedilo, zaradi česar se morajo velikokrat ponovno vračati v besedilo. To je precej stresno in težko in zato smo se odločili, da jih nekoliko opremimo z metodami hitrega branja, s podčrtovanjem v besedilo, z natančnim branjem, pri katerem si skušamo čim več informacij zapomniti. Pri slovenščini smo pripravili pet besedil, v katerih so učenci iskali zelene podatke. To so vsaj enkrat naredili tudi drugi učitelji in ugotovili smo, da se njihova zmožnost razumevanja besedila oziroma odgovarjanja na vprašanja, povezana s podatki v besedilu, ni povečevala linearno, čeprav smo vedno pregledali, ugotovili, kje se posamezen podatek najde ... Uspešnost je bila odvisna od dolžine izbranega besedila, od težavnosti, pa tudi od tega, koliko neznanih besed se v posameznem besedilu pojavi, kar kaže na to, da se še vedno preveč ukvarjajo z nepomembnim. Pri angleščini ugotavljajo učitelji, da učenci ne ugotovijo, recimo, da določenega podatka v besedilu pač ni, sicer pa se zelo pogosto ukvarjajo z razumevanjem prebranega.

To dejavnost se zdi izjemno smiselno ohraniti, saj ne glede na uspešnost ob povratnih informacijah in opozorilih na napake ter predstavitev načinov, kako priti do ustrezne rešitve, učencem pomagamo pri razvijanju zmožnosti iskanja zelenih podatkov v posameznem besedilu.

Že dolgo ugotavljamo, da učenci usvojijo neko učno vsebino, vendar svojega znanja ne uspejo povezati z znanjem, usvojenim pri drugem predmetu oziroma znanj ne znajo prenesti

v vsakdanje življenje. Zato smo se odločili, da bomo posebno pozornost namenili izbiri posameznih besedil v elektronskih ali tiskanih virih, ki bodo čim bolj zanimiva, zabavna in predvsem aktualna.

Učenci pa so imeli možnost izbire besedil o določeni temi po svoji lastni presoji. Pri tem smo jih spodbujali, da so uporabljali tako internetne kot tudi tiskane vire. Učenci so samostojno raziskovali posamezna besedila, jih povzeli, o njih pripravili vprašanja za sošolce, pri čemer so morali sošolci iskati v besedilu posamezne informacije, razlikovati med bistvenimi in manj pomembnimi podatki in na koncu ovrednotiti izbiro besedila ter pripravo nalog. Posebno pozornost so pri presojanju namenili aktualnosti besedila in raznovrstnim tipom nalog.

Vsem dejavnostim, ki smo jih na tem področju izvajali že v preteklih šolskih letih, smo tokrat dodali še sistematičen pregled bralnih učnih strategij, ki jih učenci lahko uporabijo pri učenju pri različnih predmetih in za različne učne vsebine.

V vseh razredih smo učence seznanili z različnimi strategijami – jim podali osnovno shemo in razložili na primeru ob uporabi ustreznega besedila, na

kakšen način poteka uporaba posamezne strategije oziroma grafičnega organizatorja. Glede na starostno stopnjo in znanje učencev smo se odločili posebno pozornost nameniti Bloomovi taksonomiji, ki smo jih preuredili kar v Bloomove stopničke (te so pripravile učiteljice razredne stopnje), ki smo jih izdelali zelo nazorno in so si učenci z lahkoto predstavljali, kako visoko na teh stopničkih je posamezno vprašanje. Pogovorili smo se o posamezni taksonomski stopnji – znanje, razumevanje ... in pripravili nabor vprašalnic, ki uvajajo vprašanje posamezne stopnje. Pri večini prebranih besedil (neumetnostnih in tudi književnih) smo nato bodisi tvorili vprašanja in ugotavljali, kako visoko na Bloomovih stopnicah bi jih lahko postavili ali pa so učenci dobili navodilo, da pripravijo o besedilu vprašanja, ki bodo preverjala znanje, uporabo, analizo in sintezo. Kakovost vprašanj različnih stopenj se je pri učencih bistveno izboljšala. Po nekajkratnih ponovitvah teh dejavnosti so bila vprašanja precej bolj strukturirana in tudi učencem je bilo bolj jasno, da je vprašanje, ki preverja zgolj znanje, bistveno preprostejše (za sestaviti in za odgovoriti) kot pa vprašanje, ki preverja, na primer, uporabo.

Posebna motivacija pri pripravi vprašanj je bil dogovor, da bodo samo

njihova vprašanja del ustnega ocenjevanja znanja, ki bo preverjalo razumevanje besedila. Sicer bi bilo smiselno to vključiti tudi v pisne preizkuse znanja, vendar za zdaj tega še nismo izvedli. Učenci se zavedajo strukture nalog, razumejo, katere naloge so lažje in katere težje, ter so ob presojanju lastnega znanja in znanja sošolcev bolj kritični in hkrati bolj objektivni.

SODELOVANJE Z DR. BARICO MARENTIČ POŽARNIK

V okviru sodelovanja z Zavodom za šolstvo RS je pri osmih urah pouka skupaj s predstavniki zavoda hospitirala priznana pedagoška psihologinja dr. Barica Marentič Požarnik, in sicer je bila prisotna pri pouku slovenščine, ko je v okviru odprtega kroga potekala med učenci razprava o prebranem umetnostnem besedilu in so učenci obravnavano temo osvetlili z razumevanjem različnih besedil z isto tematiko. Pri zgodovini so učenci o srednjem

veku zbirali informacije v pisnih virih in na spletu ter o tem pripravili predstavitev. Pri angleščini so s pomočjo različnih tipov nalog analizirali prebrano besedilo o potresih in tudi poustvarjali. Pri geografiji so spoznavali kraške pojave, pri čemer je učiteljica izbrala ustvarjalno metodo pisanja razglednic. Tudi v 5. razredu so učenci spoznavali srednji vek, in sicer življenje na gradu. Ob tem so dokazali, da prav kljub dobro poznajo Paukovo metodo in jo ob branju novega besedila tudi ustrezno uporabijo, kar je glede na njihovo starost in precej zahtevno strategijo zagotovo dokaz, da učiteljica na tem področju ustrezno in sistematično dela z učenci. Četrtošolci so v okviru skupinskega dela dokazali, da veliko vedo o vretenčarjih, da znajo svoja prepričanja argumentirati, sklepati in o prebranem postaviti vprašanja. Drugošolci so prebirali in poustvarjali besedilo o pomladi. Drugošolci pa so predstavili svojo razredno knjižnico in

presenetili s svojo zmožnostjo presojanja, katera besedila so umetnostna in katera neumetnostna.

Pri vseh urah je hospitirala tudi gospa ravnateljica Jožica Hribar in učitelji. Za vse so bili dragoceni pogovori po hospitaciji, ko je v sproščeni izmenjavi mnenj o posameznih vidikih ur potekala konstruktivna razprava o mnogih dilemah, ki so se ob tem pojavile.